

Multimedia Qalereyası Elektron Kitabxanaların Tərkib Hissəsi Kimi

Kəmalə Haşimova

AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı, Azərbaycan
kama25@mail.ru, hashimovakama@gmail.com

Xülasə — Məqalədə elektron kitabxanaların oxuculara informasiya xidmətinin kompüterləşməsi, Multimedia Qalereyasının oxucular üçün yaratdığı geniş imkanlar və yeni texnologiyalardan yararlanmaq üsulları nəzərdən keçirilmişdir.

Açar sözlər— Elektron kitabxanalar, Multimedia, Multimedia Qalereyası, informasiya, rəqəmsal kitabxana.

I. GİRİŞ

XXI əsr informasiya texnologiyalarının xarakterik inkişaf istiqamətləri sırasında müxtəlif növlü, tipli və məzmunlu sənədləri mühafizə edən elektron informasiya daşıyıcılarının hazırlanması, sistemləşdirilməsi, mühafizəsi və şəbəkə rejimində məsafədən istifadəsi vacib yer tutur. Bütün bu istiqamətlər kompleks şəkildə elektron kitabxanaların yaradılmasında və informasiya təminatının təşkilində əsaslı rol oynayır [1].

Elektron kitabxanalar oxuculara informasiya xidmətinin kompüterləşməsinin nəticəsi olub, bəzi şəxslərin təsəvvür etdiyi kimi ənənəvi kitabxanalara alternativ bir qurum deyil, yalnız bir xidmət növüdür. “Elektron kitabxana” anlayışı geniş mənə kəsb edir. Müasir dünya elmi ədəbiyyatında “Elektron kitabxana” anlayışına sinonim kimi “virtual kitabxana”, “rəqəm kitabxanası”, “şəbəkə kitabxanası”, “diversiz kitabxana”, “hibrid kitabxana” təsəvvür işlədilir. Hazırda informasiya texnologiyaları sahəsində Multimedia texnologiyalarından istifadə sürətlə inkişaf edir [2].

90-cı illərin başlanğıcından Multimedia Qalereyası (MQ) vasitələri XXI əsrin başlanğıcında elektron kitablar və qəzetlər, təhsilin yeni texnologiyaları, videokonfranslar, qrafik dizayn vasitələri, audiotexnologiya, videopoçt və s. təkmilləşərək, yeni məhsulların və xidmətlərin inkişafına təkan verdi. Bu gün ictimai kitabxanalarda MQ vasitələri geniş istifadə olunur. MQ-nın resurslarına keçid verilməsi, kitabın oxunması multimedia texnologiyalarının köməyi ilə kitabxanaçıların öhdəsinə düşür.

Media resurslarından istifadə operativliyi və keyfiyyəti yüksəldir. Bununla əlaqədar olaraq, hər bir müasir kitabxanaçı peşəkar olmalıdır [3]. O, kompüter biliklərinə malik olduğu kimi, multimedia texnologiyalarını da mənimsəməlidir.

“Multimedia” sözünün tərcüməsi “çox vasitə” (latınca “multi” – çox, “media” – vasitə) deməkdir. Multimedia, informasiya texnologiyaları ilə müqayisədə gənc sahədir.

“Multimedia” termini çoxmənalı olmaqla yanaşı, bir neçə xüsusiyyətə malikdir:

1. “Multimedia ideya kimi” – yəni müxtəlif tipli informasiyanın saxlanılmasına yeni yanaşma.

Kompüter texnikasının inkişafı müxtəlif formatlı informasiyaların emalına imkan yaratdı. Kompüterin köməyi ilə mətn, saylar, səslər və təsvir üzərində korreksiya inkişaf etdi. Bu gün kompüterin köməyi ilə fotoların səsləndirməsinə və video fraqmentlərə asanlıqla müraciət edilir.

2. Multimedia müxtəlif növ informasiyalarla işləməyə imkan verən vasitədir. Buraya multimedia-ödəmələr, multimedia-komplekslər və nəhayət multimedia mərkəzlərini aid etmək olar.
3. Multimedia məhsuldur – kataloq, ensiklopediya və s. Əksər hallarda belə məhsullara CD və DVD əlavə edilir.

Kompüter vasitəsilə MQ-nın audio-video, animasiya, foto və s. informasiyalarını istifadəçilərə təqdim edir.

II. “MULTİMEDİA QALEREYASI” NİN TƏYİNATI

“Multimedia qalereyası” anlayışının əsas təyinatı aşağıdakılardır [4] :

- kompüterə daxil etmə, emal etmə, saxlama, məlumat çatdırma və əks etdirməyə imkan verən texnoloji məlumatlar (mətn, qrafik, rəqəmsal, hərəkətdə olmayan təsvirin şifrələnməsi, video, səs, nitq);
- vizual qarşılıqlı təsir və effektlərin audiosu, idarə olunması üçün interaktiv proqram təminatı;
- müasir texniki və proqram vasitələri, mətni birləşdirən, səs, qrafika, foto, rəqəmsal şəkildə təqdim edilən video;
- interaktiv hərəkətsiz təsvirlərlə eyni zamanda olan sistemli səs, videokadrlı, statik təsvirlərlə və mətnlərlə kompüter qrafikalı oyun;
- emal və müxtəlif tip informasiyanın təqdim edilməsi texnologiyaları əsasında yaradılmış informasiya resursu;
- informasiyanı təqdim edən müxtəlif tipli proqram təminatı.

Rusiya bələdiyyə kitabxana sisteminin direktoru M.L.Maslova demişdir:

“İnformasiya texnologiyalarının inkişafı müasir, mədəni insan mühitini tez dəyişdirir.

Kitabxanalar tezliklə virtual dünyaya gedəcəklər. Kitabxanaların transformasiyası inqilab deyil, təkamüldür”

Əsası sosial yaddaş və sosial vasitə olan kitabxana mədəniyyətin informasiya sistemlərindən biridir.

İnformasiya cəmiyyətində kitabxananın fasiləsiz dəyişikliklər obyektini: siyasi, iqtisadi, sosial mədəniyyətdir.

Müasir mühitdə kitabxanadan informasiya və mədəniyyət müəssisəsi kimi mobillik və elastiklik tələb olunur. Sənədlərin saxlanması isə kitabxanaların mühüm tərkib hissəsidir.

Son illər ərzində ölkəmizdə kitabxanaların multimedia fondlarının zənginləşdirilməsi məqsədi ilə mühüm işlər həyata keçirilmiş və Dövlət Proqramına uyğun olaraq layihənin icrasına başlanmışdır. Layihə çərçivəsində çoxsaylı uşaq kitabxana filialı kitab mağazası və şəhər (rayon) kitabxanalarının MQ-nın nəşrləri ilə zənginləşdirilməsi məqsədi ilə multimedia resurslarının (CD, DVD, elektron kitab, elektron dərslik) satışı, habelə Azərbaycan və rus dillərində hazırlanmış multimedia tədris resurslarına abunə yazılışı təşkil edilmişdir.

Elektron kitabxanalar peşəkarcasına yaradılan və mövzu baxımından istiqamətlənmiş, məsafədən asılı olmayaraq oxucuya ixtisaslaşdırılmış yardımla xidmət edə bilən lokal və qlobal şəbəkədəki elektron resurslara keçid sistemidir.

İlkin elektron formada və ya müxtəlif elektron formatlarda yaradılmış materiallara müraciət elektron kitabxana konsepsiyasını müzakirə etməyi və aşağıdakıları müəyyənləşdirməyi zəruri etdi:

Elektron kitabxana bütün informasiya resurslarını və kompleksləşdirmənin funksiyalarını özündə birləşdirən, saxlanması, mühafizəsi, ötürülməsi və çıxışını elektron texnologiyalar vasitəsilə təmin edən informasiya xidmətidir. Elektron kitabxanalar informasiyalaşmış cəmiyyət quruculuğunun sosial sifarişidir. Elektron kitabxanaların yaradılmasının əsas məqsədləri informasiya xidmətinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, informasiya xidmətləri nomenklaturasının, istənilən növ və mövzulu informasiyadan istifadənin genişləndirilməsi, elektron resurslara keçid zamanı istifadəçilərin sayının artırılmasıdır.

Elektron kitabxanaların yaradılmasının cəmiyyət həyatında böyük sosial əhəmiyyəti də vardır [5]. Bu, ilk növbədə elektron kommersiyanın və reklamın inkişafına təkan verir. İnformasiyalaşmış cəmiyyətdə yaşayan insanın dünya görüşündə əhəmiyyətli dəyişikliklər baş verir. Evində kompüter olmayan insanlar açıq ictimai müəssisələrin, xüsusən kitabxanaların xidmətlərindən istifadəyə üstünlük verirlər. Müşahidələr göstərir ki, son illər əhali arasında internetdən istifadə edənlərin sayı sürətlə artmaqdadır. Qloballaşan dünyada insanlar bəyəndikləri kitabın onların şəhərlərində nə vaxt satılacağını gözləyirlər.

III. MULTİMEDIYA QALEREYALI ELEKTRON KİTABXANALAR

Multimedia texnologiyalı rəqəmsal kitabxanaların xüsusilə multimedia məzmunu, mədəni irsləri və audio-vizual

materialları əldə etmək imkanları vardır. Xüsusilə yeni yaradılan, emal, analiz, qorunub saxlama, axtarış və rəqəmsal multimedia informasiyalarının böyük informasiya anbarlarında saxlanılır. Multimedia konteksti yalnız rəqəmsal mətnləri (məsələn, rəqəmsal kitablar) özünə daxil etmir, eyni zamanda fotolar, video, səs və hətta 3D-məzmunlu interaktivlər buraya daxildir [6].

Multimedia rəqəmsal kitabxanalarında iş “Vicomtech-İK4” tədqiqatı növbəti aspektlərdə toplanmışdır: Etibarlılıq, təhlükəsizlik və təcrübə (həmçinin çoxkanallı vizuallaşdırma, qarşılıqlı təsir və axtarış).

Rəqəm mənsəli multimedia məzmunlu məlumatın tam və xronoloji olaraq izlənməsinə multimedia aktivinin imkanı vardır.

Rəqəmsal multimedia sahibinin hüquqlarını təmin etməklə, idarəetmə texnologiyaları istifadəçiyə istehlak, köçürmə, çap və uyğunlaşma üçün imkan verir. Çoxkanallı rəqəmsal məzmunun köməyi ilə vizuallaşdırma elektron kitabxanaların əsas aspektidir, onların əsas üsulu, interaktivin rəqəmsal məzmun və vizual formada olmasıdır.

Rəqəmsal kitabxanalarda axtarış istifadəçiyə yalnız multimedia materiallarını axtarmağa icazə verir. Axtarış və multimedia texnologiyalarına baxış yalnız mətnlə deyil eyni zamanda təsvir, video, səs və 3D ilə mümkündür.

NƏTİCƏ

İnsan daima yenilik axtarışındadır. İnkişaf etmiş informasiya texnologiyaları cəmiyyətdə tutduğu mövqedən asılı olmayaraq hər bir kəsi maraqlandırır. Multimedia Qalereyalı elektron kitabxanaların yaradılması zamanın tələbidir. Elmi yeniliklər yaşından asılı olmayaraq hamıda maraq oyadır. İnformasiya texnologiyalarının inkişafı hər sahədə olduğu kimi kitabxana sahəsinə də təkan vermişdir. Çoxsaylı istifadəçilər müasir imkanlara malik olan kitabxanalara gedən yola sərf edilən vaxt itkisi, axtarılan məlumatın vizual görünüşünün tez bir vaxtda əldə edilməsindən yararlanırlar. Tarixi resursların vaxtında əldə edilməsi isə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Müraciət edənlərin aktivliyini müvəffəqiyyətlə istifadə etməklə, müştəri münasibətlərinin qiymətləndirilməsi biznes fəaliyyətinin yaxşılaşdırılmasında müsbət rol oynaya bilər.

ƏDƏBİYYAT

- [1] <http://ictnews.az/read-16344-news-1.html>
- [2] <http://az.baku-art.com/index.php?newsid=10836#.VuZgKvmLRaQ>
- [3] www.nsf.gov/news/mmg/mmg_disp.jsp?med_id=61861&from=
- [4] www.vicomtech.org/en/t3/e10/multimedia-digital-lib-aries
- [5] www.internet-technologies.ru/articles/article_1901.html
- [6] wm-help.net/lib/b/book/2390446333/84